

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Toomas Randlo

**PAREMÄÄRMUSLIKE PARTEIDE TÕUS SAKSAMAAL JA
PRANTSUSMAAL**

Bakalaureusetöö

Õppekava RAHVUSVAHELISED SUHTED

Juhendaja: Peeter Mürsepp, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 5932 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Toomas Randlo .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 105793TASB

Üliõpilase e-posti aadress: toomas.randlo@gmail.com

Juhendaja: Peeter Mürsepp, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele .....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele .....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
LÜHENDITE LOETELU.....	7
1. PAREMÄÄRMUSLIKUD PARTEID	8
2. SAKSAMAA POLIITMAASTIK.....	10
2.1. Lääne-Saksamaa	10
2.2. Ida-Saksamaa	11
2.3. Saksamaa parteid	11
3. PRANTSUSMAA POLIITMAASTIK	15
3.1. Prantsusmaa parteid	16
4. MAJANDUSKRIISIDE MÕJU	19
5. PAREMÄÄRMUSLASTE TOETAJAD	20
6. PAREMÄÄRMUSLASED SAKSAMAAAL	22
7. PAREMÄÄRMUSLASED PRANTSUSMAAL	25
8. AFD JA RAHVUSLIKU LIIDU VÕRDLUS	28
9. ENNE JA PÄRAST MAJANDUSKRIISI	30
KOKKUVÕTE	32
VIIDATUD ALLIKAD	34
SUMMARY	37

ABSTRAKT

Bakalaureusetöö teemal „Paremäärmuslike parteide tõus Saksamaal ja Prantsusmaal“ keskendub paremäärmuslike jõudude populaarsuse kasvule Saksamaal ja Prantsusmaal pärast 2008. aasta ülemaailmset majanduskriisi. Antud töös analüüsitakse, millised faktorid aitasid nendes riikides paremäärmuslikel erakondadel viimase kümne aasta jooksul oma toetajaskonda kasvatada. Fookuses on Saksamaal tegutsev erakond Alternatiiv Saksamaale ja Prantsusmaa partei Rahvuslik Liit. Samuti joonistub töös välja, kuidas on paremäärmuslaste tõus mõjunud nn peavoolu erakondadele, mis on aastakümneid mõlema riigi poliitmaastikul domineerinud.

Töös saavad vastuse järgmised küsimused: kuidas mõjutavad kriisid paremäärmuslike erakondade toetust; kas majanduskriis oli paremäärmusluse tõusu põhjus Prantsusmaal ja Saksamaal; millist mõju avaldavad sisserändajad paremäärmuslike parteide toetusele.

Antud tööd jõuab autor järeldusele, et kriisid aitavad paremäärmuslikel jõududel toetajaskonda kasvatada, sest nad vastanduvad tavaliselt võimul olevatele erakondadele. Sellest tulenevalt aitas ülemaailmne majanduskriis paremäärmuslikel parteidel Saksamaal ja Prantsusmaal oma toetajaskonda kasvatada ja 2005. aasta pagulaskriis andis nende edule veel hoogu juurde.

Võtmesõnad: paremäärmuslus, Saksamaa, Prantsusmaa, majanduskriis.

SISSEJUHATUS

Viimase kümne aasta jooksul on mitmetes Euroopa riikides kerkinud esile paremäärmuslikud parteid. Need erakonnad on jõudnud parlamentidesse ja isegi valitsustesse. See probleem on tabanud ka Euroopa suurriike Saksamaad ja Prantsusmaad. Erakonnad, mida enne 2008. aasta ülemaailmset majanduskriisi ei eksisteerinud või mis olid väikese toetusega, on murdnud end jõuliselt poliitikamaastikule.

Paremäärmuslased hakkasid eriti silma torkama 2015. aasta pagulaskriisi ajal, mil Euroopasse saabus üle miljoni asüüliotsija. Paremäärmuslikud parteid mitmetes Euroopa riikides kritiseerisid pagulaste vastuvõtmist ja nõudsid rangemaid reegleid sisserände tõkestamiseks. Nende taha koondusid paljud valijad, kes jagasid samu vaateid, mistõttu hakkas levima ka arusaam justkui pagulaskriis sillutas tee paremäärmuslaste tõusuks.

Paremäärmuslike jõudude tõuse ja langusi on palju uuritud. Põhjustena nähakse peamiselt erinevaid kriise, mille tagajärjel inimeste usaldus põhivooluparteidesse langeb ja otsitakse alternatiive, milleks tihti osutuvad niinimetatud valitsevale eliidile vastanduvad erakonnad.

2017. aasta parlamendivalimistel Saksamaal, kus pärast Teist maailmasõda pole ükski paremäärmuslik partei edu saavutanud, kogus erakond Alternatiiv Saksamaale (AfD) ligi 13 protsenti häälest ja saavutas kolmanda koha. See tähendas erakonnale Saksa parlamendis 94 kohta 355-st.

Samal aastal toimunud Prantsusmaa parlamendivalimistel kogus paremäärmuslik Rahvuslik Liit 13 protsenti häälest esimeses voorus. Erinevalt Saksamaast, kus on proportsionaalne valimissüsteem ehk mandaadid jagatakse võrdeliselt kandidaatide hääle arvuga, kehtib Prantsusmaal majoritaarne süsteem. See tähendab, et Prantsusmaa valimistel on kaks vooru, mis on seni Rahvusliku Liidu parlamenti pääsemise keeruliseks muutnud. Seega kuigi paremäärmuslik partei kogus 2017. aastal esimeses voorus enam kui kümnendiku häälest, saadi parlamendis vaid 8 kohta 577-st.

Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada välja, kas ülemaailmne majanduskriis oli põhjus, mis viis paremäärmuslike parteide tõusule Saksamaal ja Prantsusmaal. Töös uurin majanduskriisi mõju

paremäärmuslaste toetusele kasutades varem ilmunud uurimusi, valimistulemusi ja arvamusküsitlusi ning toon välja peamised faktorid, mis on viinud paremäärmuslaste võidukäigule Saksamaal ja Prantsusmaal

Töö esimene uurimisküsimus on, kuidas mõjutavad kriisid paremäärmuslike erakondade toetust? Teine uurimisküsimus on, kas majanduskriis oli paremäärmuslaste tõusu põhjus Prantsusmaal ja Saksamaal? Ja kolmas uurimisküsimus on, millist mõju avaldavad sisserändajad paremäärmuslike parteide toetusele?

Töö esimene osa annab ülevaate Saksamaa ja Prantsusmaa poliitilise maastiku kujunemisest viimase poole sajandi jooksul. Vaade ajalikku näitab, kuidas kujunesid välja peavooluparteid, mis viimastel kümnenditel nende riikide poliitikamaastikku domineerisid ja kuidas need erakonnad on nüüd kaotanud valijaid paremäärmuslastele, kuid ka teistele valijate jaoks värskemalt mõjuvatele poliitilistele jõududele. Ilneb selge kontrast, millesarnast pole nendes riikides viimase poole sajandi jooksul nähtud. Töö teine pool keskendub paremäärmuslaste esiletõusu põhjustele ja võrdleb neid vaateid esindavaid peamisi erakondi Saksamaal ja Prantsusmaal.

Selleks, et tuua selgemini välja Prantsusmaa valijate peamised eelistused valimistel, on antud töös joonistel kasutatud esimese vooru tulemusi. Saksamaa valimiste puhul on kasutatud lõplikke valimistulemusi.

LÜHENDITE LOETELU

Saksamaa:

CDU/CSU – Saksamaa Kristlik-Demokraatlik Liit/Baieri Kristlik-Sotsiaalne Liit (*Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union in Bayern*)

SPD - Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*)

FDP - Vaba Demokraatlik Partei (*Freie Demokratische Partei*)

AfD - Alternatiiv Saksamaale (*Alternative für Deutschland*)

NDP - Saksamaa Rahvusdemokraatlik Partei (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*)

KPD - Saksamaa Kommunistlik Partei (*Kommunistische Partei Deutschlands*)

SED - Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*)

Prantsusmaa:

RN - Rahvuslik Liit (*Rassemblement national*)

UNR - Liit Uue Vabariigi Eest (*L'Union pour la nouvelle République*)

MRP - Rahva Vabariiklik Liikumine (*Mouvement Républicain Populaire*)

UDT - Demokraatlik Tööliste Ühendus (*L'Union démocratique du travail*)

UDF - Prantsusmaa Demokraatlik Ühendus (*Union pour la Démocratie Française*)

RPR - Ühendus Vabariigi Kaitseks (*Rassemblement pour la République*)

UMP - Ühendus Rahvaliidumise Eest (*Union pour un mouvement populaire*)

1. PAREMÄÄRMUSLIKUD PARTEID

Poliitiliste ideoloogiate kaardistamise üks ilmselt kõige levinumaid viise on vasak-parem süsteem, mis pärineb Prantsusmaalt. Poliitilisi parteisid asetatakse skaalale vastavalt nende ideedele ja uskumustele. Üldistatult seostatakse vasakpoolsusega mõisteid nagu vabadus, võrdsus, õigused, progress ja internatsionalism. Parempoolsusega seostatakse mõisteid nagu autoritaarsus, hierarhia, kord, kohustus, traditsioon ja natsionalism. (Heywood 2015)

Skaala vasakusse äärde paigutatakse tavaliselt kommunism ja paremasse äärde fašism. Skaala tsentris on liberalism, vasaktsentris sotsialism ja paremtsentris konservatism. (*Ibid*)

Berlet ja Lyons (2018) jagavad parempoolsuse järgnevateks osadeks:

1. Tagurlik parempoolsus – üritab aega tagasi keerata, et naasta idealiseeritud mineviku juurde.
2. Konservatism – rõhutab stabiilsust ja korda ning segu kultuurilistest traditsioonidest ja vabaturumajandusest.
3. Ultrakonservatism – läheb kaugemale konservatiivide eksisteeriva korra kaitsmisega.
4. Kristlikud parempoolsed – lähtub religioosset tõlgendusest kultuurilistele, ühiskondlikele ja majanduslikele teemadele.
5. Range parempoolsus – läheneb poliitikale järeleandmatu suhtumisega ja lükkab tagasi igasuguse arutelu mitmekesisuse üle. Nende hulka võivad kuuluda ka ultrakonservatiivid ja paremäärmuslased.
6. Paremäärmuslus – vastandub poliitilisele korrale ja mitmekesisusele ning pooldab mõnda autoritaarsuse vormi. Paremäärmusluse kõige äärmuslikum vorm on fašism.

Uurimustes varieerub paremäärmuslust käsitlev definitsioon ja raamistik vastavalt sellele, milliseid parteisid analüüsitakse. Paremäärmuslased ei määratle ennast tavaliselt mitte äärmusliku vaid rahvuslikuna. Kuigi paremäärmuslikud erakonnad erinevad riigiti, siis on üldisemad vaated, mis neid siiski ühendavad.

Mudde (2015) ja Braueri (2018) kohaselt rõhutavad paremäärmuslaslikud parteid kindla inimgrupi rahvuslikku, etnilist, kultuurilist või religioosset identiteeti ja seavad selle kõrgemale teistest

inimgruppidest, kes väidetavalt kujutavad sellele ohtu. Mudde toob välja, et paremäärmuslikke parteisid iseloomustavad populism, autoritaarsus ja natsionalism.

Guibernau (2010) kirjelduse järgi eksisteerivad neli sammast, millele toetuvad kõik paremäärmuslikud parteid.

1. Kehtiva poliitilise korra vastasus – paremäärmuslased vastanduvad kehtivale poliitilisele korrale, kuid ei soovi seda asendada mingi fašistliku süsteemiga, vaid nad tahavad hoopis demokraatiat reformida. Nad kritiseerivad poliitilist eliiti ja lubavad rahvale võimu tagasi anda.
2. Immigratsioonivastasus – kõige olulisem punkt paremäärmuslike parteide agendas on vastumeelsus immigrantidele ja pagulastele. Paljude paremäärmuslike parteide toetajate arvates pole põhivooluparteid immigratsiooniküsimuse lahendamisega hakkama saanud.
3. Läänelike väärtuste ja rahvuspõhise eelistamise printsiip – paremäärmuslased Euroopas võitlevad läänelike väärtuste eest ja leiavad, et riigi kodanikud vajavad oma ühiskonnas kaitset sisserändajate eest. Eelistatakse kindlat rahvust ja ollakse vaenulikud nende vastu kes on teistsuguse kultuuritausta või nahavärviga.
4. Integratsioon ja etnopluralism – paremäärmuslikud parteid on mitmekultuurilisuse vastu ja tunnevad muret rahvusliku identiteedi säilitamise pärast. Paremäärmuslased leiavad, et välismaalasi pole võimalik integreerida, kui nad ei assimileeru. Paremäärmuslased ei räägi tänapäeval rassilikust või etnilisest ülemvõimust, vaid rahvusliku ja kultuurilise identiteedi säilitamisest.

Paljudest Euroopa riikidest leiab erakondi, mis vastavad eeltoodud kriteeriumitele. Näiteks Ungaris tegutsev Liikumine Parema Ungari Nimel ehk Jobbik, mis rajati 2003. aastal. Jobbik nimetas end alguses radikaalseks parempoolseks erakonnaks, kuid on viimastel aastatel üritanud rohkem tsentristlikuna näida. Jobbik, mis on Ungaris ka praegu võimul, on silma paistnud range immigratsioonivastasusega, euroskeptilisusega, meediavabaduse piiramisega ja reformidega, mida on peetud ebademokraatlikeks.

Eeltoodud kriteeriumitele vastavad teiste hulgas ka Rootsi Demokraadid (*Sverigedemokraterna*), Itaalia partei Liiga (*Lega Nord per l'Indipendenza della Padania*), Poola partei Õigus ja Õiglus (*Prawo i Sprawiedliwość*) ja Põlissoomlased (*Perussuomalaiset*). Populismi, immigratsioonivastasuse, kehtivale korrale vastandumise ja rahvuspõhise eristamise printsiibi tunnustele vastab ka näiteks Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, mistõttu saaks ka seda nimetada paremäärmuslikuks. Ja nendele kriteeriumitele vastavad ka AfD ja RN, millele antud töö keskendub.

2. SAKSAMAA POLIITMAASTIK

Teise maailmasõja järel, 1949. aastal jagati Saksamaa kaheks ja tekkisid Ida- ning Lääne-Saksamaa. Lääne-Saksamaa moodustati USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa okupatsioonitsoonis ja Ida-Saksamaa Nõukogude Liidu tsoonis. Sellest tingituna kujune nende poliitiline maastik erinevalt.

2.1. Lääne-Saksamaa

Esimesed valimised Lääne-Saksamaal toimusid 14. augustil 1949. aastal ja parlamenti ehk Bundestagi pääses kümme parteid. Valimised võitis Kristlik-Demokraatlik Liit (CDU) koos sõsarpartei Kristlik-Sotsiaalse Liiduga (CSU), nendele järgnesid Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei (SPD) ja Vaba Demokraatlik Partei (FDP). Ülejäänud seitsme partei (Saksamaa Kommunistlik Partei, Baieri Partei, Saksa Partei, Keskpartei, Majandusliku Ümberehituse Ühendus, Saksa Parempartei ja Lõuna-Schleswigi Valimisliit) vahel jagunes veerand parlamendikohtadest. (Bundeswahlleiter)

CDU/CSU moodustas esimese valituse koos Vaba Demokraatliku Partei ja Saksa Parteiga (DP). Kantsleriks sai CDU juht Konrad Adenauer, kes hoidis seda ametit 1963. aastani, sest järgmised kolmed valimised võitis samuti CDU/CSU.

1950ndatel kindlustas CDU/CSU oma positsiooni ja kogus 1957. aasta valimistel lausa 50,2 protsenti häältest. 1961. aasta valimisteks kadus väiksemate parteide toetus ära ja parlamenti pääsesid lisaks kristlikele demokraatidele vaid SPD ja FDP. See kolmik jäi valimistel ja parlamendis domineerima järgmiseks 22 aastaks ehk kuni 1983. aastani, mil Saksa *Budestagi* pääsesid neli aastat varem asutatud Rohelised. Peamine võitlus valimistel toimus CDU/CSU ja SPD vahel, kuid enamjaolt edestasid kristlikud demokraadid sotsiaaldemokraate. Vaba Demokraatliku Partei toetus jäi tavaliselt umbes 10 protsendi juurde või sellest madalamale. (BPB)

1989. aastal langes Berliini müür ja järgmisel aastal ühinesid Lääne- ja Ida-Saksamaa üheks riigiks. 1990. aasta suvel ratifitseerisid kahe Saksamaa valitsused 1000-leheküljelise dokumendi,

millega pandi paika see, kuidas Lääne-Saksamaa poliitiline struktuur Ida-Saksamaal kasutusele võetakse. Ühendatud riik jätkas laias laastus Lääne-Saksamaa poliitilise ja majandussüsteemiga. (*Ibid*)

2.2. Ida-Saksamaa

Ida-Saksamaal alustas esimene partei tegutsemist juba 1945. aasta juunis ja selleks oli Saksamaa Kommunistlik Partei (KPD). Hiljem asutati Sotsiaaldemokraatlik Partei (SPD), Saksamaa Kristlik-Demokraatlik Liit (CDU) ja Saksamaa Liberaal-Demokraatlik Partei (LDPD). 1946. aastal ühinesid KPD ja SPD ning moodustasid uue partei - Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei ehk SED. 1948. aastaks kontrollisid seda parteid põhiliselt kommunistid. (Weber 1988)

1946. aasta valimistel ei olnud SED nii edukas kui Nõukogude Liit oli oodanud, mistõttu rajati veel kaks erakonda: Saksamaa Demokraatlik Põllumeeste Partei (DBD) ja Saksamaa Rahvusdemokraatlik Partei (NPDD). Uued erakonnad allusid SED-le. Järgmistel valimistel oli võimalik hääletada vaid ühe nimekirja poolt või vastu ja see oli kokku pandud SED poolt. 1950. aasta valimistel sai SED nimekiri 99,6 protsenti häälest ja sama süsteemiga võitis erakond ka kõik järgmised valimised kuni 1980ndate lõpuni. SED toetus oli kõikidel valimistel üle 99 protsendi. (*Ibid*)

2.3. Saksamaa parteid

Saksamaa Kristlik-Demokraatlik Liit/Kristlik Sotsiaalne Liit

Kristlik-Demokraatlik Liit ehk CDU on liberaal-konservatiivne erakond Saksamaal. 1945. aastal asutatud Parementsentristlik CDU toetab vaba turumajandust ja sotsiaalhoolekande programme, kuid on konservatiivne ühiskondlikes küsimustes. Koos Baieri liidumaal tegutseva liitlase Kristlik-Sotsiaalse Liiduga (CSU) on nad pärast Teist maailmasõda olnud kõige edukam partei/erakondade liit Saksamaa poliitilisel maastikul. (Britannica)

CDU asutajate hulka kuulusid endised Weimari vabariigi poliitikud, nende hulgas endise roomakatoliku Keskpartei liikmed, liberaalsed ja konservatiivsed protestandid, töölised, intellektuaalid ja aktivistid keskklassist, kes tahtsid ära hoida fašismi taassündi Saksamaal. 1940ndate lõpuks leidsid suurem osa kristlikke demokraate, et majandusliku poole pealt on

Saksamaale parim variant segu heoluriigist ja vabaturu kapitalismist, mida reguleerib valitsus. Erakond oli välispoliitikas kommunismivastane, toetas USA-d ja pooldas Euroopa integratsiooni. (*Ibid*)

CDU/CSU oli valimistel edukas ja oli Saksamaa valitsuses 1969. aastani, mil partei sattus opositsiooni. Kuigi CDU/CSU võitsid valimised, ei õnnestunud neil saada parlamendis enamust ega leida koalitsioonipartnerit. Valitsuse moodustasid Sotsiaaldemokraatlik Partei (SPD) ja Vaba Demokraatlik (FDP) Partei. CDU pääses valitsusse tagasi 1982. aastal ja moodustas koalitsiooni FDP-ga. (*Ibid*)

CDU/CSU jäi 1998. aastal taas valitsusest välja, kuid naasis pärast valimiste võitmist 2005. aastal.

Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei

1875. aastal asutatud Sotsiaaldemokraatlik Partei (SPD) on Saksamaa vanim tegutsev erakond. Erakond pooldab majanduse kaasajastamist, et see vastaks globaliseerumisega kaasnevatele väljakutsetele, aga pöörab tähelepanu ka töötajate sotsiaalsetele vajadustele ja kehvemal järjel inimestele. (*Ibid*)

SPD tekkis pärast Saksamaa Tööliste Ühenduse ja Sotsiaaldemokraatliku tööliste partei ühinemist ja 1890. aastal võttis endale praeguse nime. 19. sajandi lõpus pidas Saksamaa eliit sotsialistlikku parteid ohuks riigi julgeolekule ja erakonna tegutsemine oli keelustatud aastatel 1878-1890. 1912. aastal sai SPD-st suurim erakond Reichstaxis. (*Ibid*)

Pärast Adolf Hitleri võimule tulekut 1933. aastal keelustati SPD ja see jäi nõnda kuni Teise maailmasõja lõpuni. Lääne-Saksamaal jäi SPD valimistel pidevalt alla CDU/CSU-le, kuid pääses valitsusse 1966. aastal, kui moodustasid koalitsiooni oma põhirivaaliga. Aastatel 1969-1982 oli SPD suurim koalitsioonierakond ja juhtis valitsust koos Vaba Demokraatliku Parteiga (FDP). 1982. aastal asus FDP toetama CDU/CSU-d ja sellega langes SPD valitsusest välja. (*Ibid*)

SPD naasis valitsusse 1998. aastal ja moodustas koalitsiooni koos Rohelistega. Erakond oli valitsuses 2009. aastani ja naasis uuesti 2013. aastal.

Vaba Demokraatlik Partei

1948. aastal asutatud Vaba Demokraatlik Partei (FDP) on tsentristlik erakond, mis pooldab individualismi, kapitalismi ja ühiskondlikke reforme. Kuigi CDU/CSU ja SPD-ga võrreldes on FDP tulemused valimistel olnud tagasihoidlikud, siis on erakond mänginud alati olulist rolli

valitsuse moodustamisel. Suurtel erakondadel on väga tihti olnud valitsuse moodustamiseks vaja FDP toetust. (*Ibid*)

FDP pääses esimest korda valitsusse 1949. aastal ja püsis seal kaheksa aastat. 1961. aastal astus erakond taas CDU/CSU-ga valitsusse, aga seda tingimusel, et kantsler Konrad Adenauer lahkuks ametist kaks aastat hiljem. (*Ibid*)

1969. aastal lõi FDP käed Sotsiaaldemokraatliku Parteiga ja heitis kristlikud demokraadid valitsusest välja. 1982. aastal vahetasid nad uuesti pooli ja CDU/CSU pääses SPD asemel taas valitsusse. (*Ibid*)

1990ndatel hakkas erakonna toetus kahanema, kuid FDP püsis valitsuses 1998. aastani, mil võimule tulid sotsiaaldemokraadid koos Rohelistega. 2000ndatel paranes erakonna toetusprotsent, kuid pöördus hiljem uuesti alla ja 2013. aastal jäid nad valimistel parlamendist välja. FDP naasis parlamenti 2017. (*Ibid*)

Allianss 90/Rohelised

1979. aastal asutatud Saksamaa Roheline Partei (hiljem Allianss 90/Rohelised) on keskkonnakaitsele keskenduv erakond.

Partei juured peituvad 1960ndate ja 1970ndate protestiliikumistes. Keskkonnaaktivistid olid peamiselt tuumaenergia vastu. 1983. aastal pääsesid Rohelised esmakordselt Lääne-Saksamaa parlamenti. Pärast Nõukogude Liidus aset leidnud Tšornobõli katastroofi kasvas Roheliste toetus Saksamaal. (Britannica)

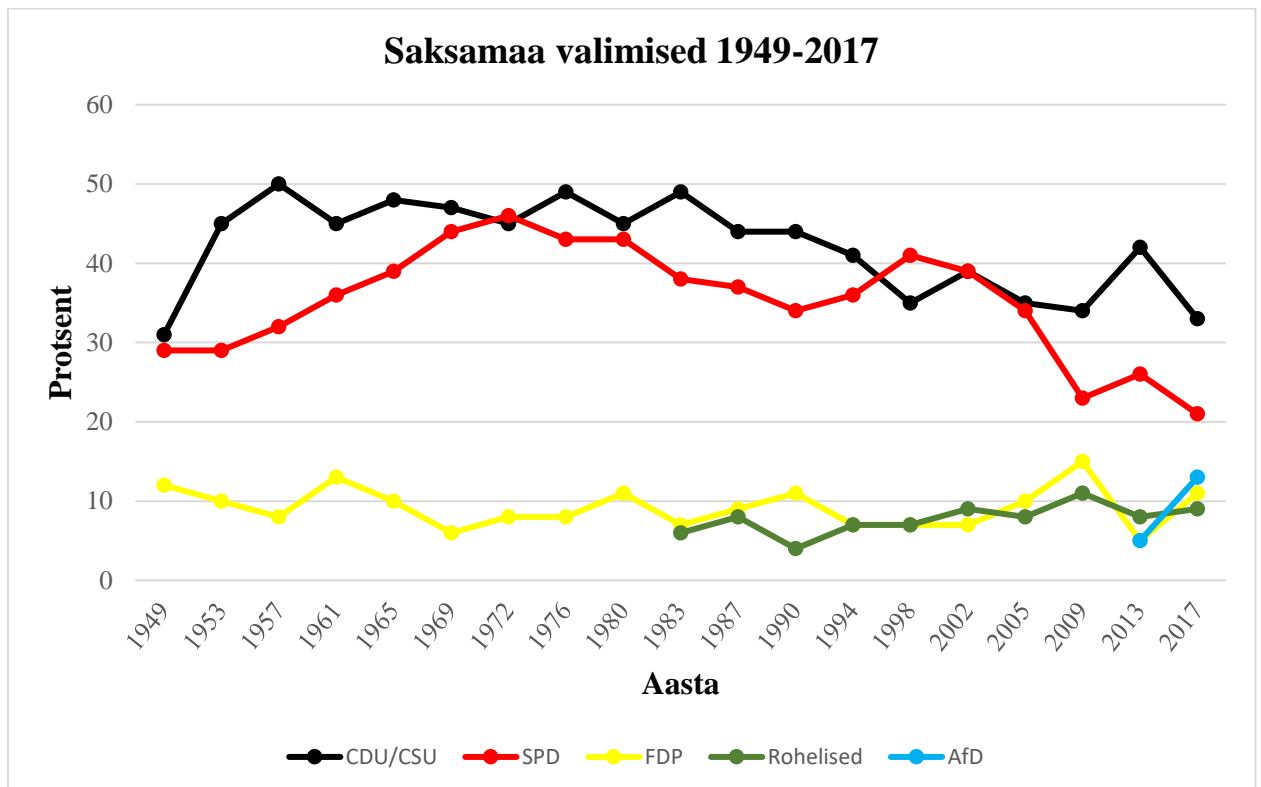
1993. aastal ühines erakond Allianss 90-ga, mis oli omakorda kolm aastat varem ühinenud Ida-Saksamaa Rohelistega. 1998. aastal pääses Allianss 90/Rohelised esmakordselt valitsusse ja moodustas koalitsiooni koos Sotsiaaldemokraatliku erakonnaga. 2005. aastal langesid Rohelised valitsusest välja. (*Ibid*)

Alternatiiv Saksamaale

2013. aastal asutatud paremäärmuslik partei Alternatiiv Saksamaale (AfD) on rahvuslik, euroskeptiline ja immigratsioonivastane erakond. Partei eelkäija oli poliitiline liikumine Valimisalternatiiv 2013, mis oli vastu sellele, kuidas Saksa valitsus üritas eurotsooni kriisi lahendada. (FDD)

2013. aastal valimistel kogus AfD 4,7 protsenti häälest, mis jättis erakonna napilt viieprotsendilise valimiskünnise alla. Järgnevatel aastatel kogus AfD Saksamaa kohalikel valimistel piisavalt hääli, et pääseda erinevate liidumaade esindajatekogudesse. (Bundeswahlleiter)

2017. aasta valimistel sai AfD kristlike demokraatide ja sotsiaaldemokraatide järel kolmanda tulemuse ja pääses esimest korda Bundestagi. (Ibid)

Joonis 1. Saksamaa valimistulemused

Allikas: Bundeswahlleiter

3. PRANTSUSMAA POLIITMAASTIK

Alates 1950ndatest on Prantsusmaal domineerinud põhiliselt kaks poliitilist rühmitust: gaullistid, ja sotsialistid. 1958. aastal toimunud valimistel sai parlamendis enim kohti Liit Uue Vabariigi Eest (UNR) ja presidendiks tõusis Charles de Gaulle. Sõltumatute ja Maarahva Rahvuslik Keskus (CNIP) sai teise koha ning kolmandaks jäi Rahva Vabariiklik Liikumine (MRP). (Encyclopedia of the Nations)

1962. aasta valimistel jätkasid gaullistid edukalt, kogudes 40 protsenti häältest. Mitmed parlamendi fraktsioonid kadusid ja tekkisid uued: Demokraatlik Tsenter, Demokraatlik Liikumine ja Sõltumatud Vabariiklased (RI). UNR ja Demokraatlik Tööliste Ühendus (UDT) liitusid ja said parlamendis 219 kohta 491-st. (*Ibid*)

1965. aastal valiti de Gaulle presidendiks tagasi. 1967. aasta parlamendivalimistel sai UNR-UDT 246 mandaati, Sotsialistid 116 ja Kommunistid 73. 1968. aastal puhkenud tööliste ja tudengite meeleavalduste järel korraldati juunis uued valimised, mille võitsid de Gaulle'i toetajad. (*Ibid*)

Gaullistide uueks põhiorganisatsiooniks sai Ühendus Vabariigi eest (UDR), mis sai parlamendis 292 kohta ehk absoluutse enamuse, järgnesid Sõltumatud Vabariiklased, Vasakföderatsioon ja Kommunistid. (*Ibid*)

1970ndatel gaullistide toetus langes, mis omakorda tähendas Kommunistide ja Sotsialistide populaarsuse kasvu. 1976. aastal rajas Jacques Chirac uue gaullistide partei Ühendus Vabariigi Kaitseks (RPR), mis kogus valimistel 26 protsenti häältest. Tsentristid moodustasid samal aastal erakonna Prantsusmaa Demokraatlik Ühendus (UDF). Sotsialistid ja Kommunistid kandideerisid ühise platvormiga ja kogusid ligi 47 protsenti häältest. (*Ibid*)

1980ndatel olid Sotsialistid edukad ja parlamendivalimistel kogus partei koos liitlastega 49 protsenti häältest. Gaullistid ja kommunistid kaotasid toetust. Pildile lisandus ka parempoolne ja natsionalistlik erakond Rahvusrinne, mis 1986. aasta valimistel kogus kümnendiku häältest ja sai parlamendis 35 kohta. (*Ibid*)

1993. aasta valimised olid Sotsialistide jaoks katastroofilised ja nad kaotasid valdava osa kohtadest parlamendis, kuid see omakorda andis võimaluse gaullistide tõusuks. Sotsialistid said parlamendis vaid 57 kohta 577-st, gaullistid aga 464. 1997. aastal toimunud erakorralistel valimistel kukkus gaullistide mandaatide arv valimistel 464-lt 249-le. Sotsialistid ja nende liitlased said 273 mandaati. Rahvusrinne sai parlamendis vaid ühe koha. (*Ibid*)

2002. aasta presidendivalimistel alistas RPR-i juht Jacques Chirac Rahvusrinde esimehe Jean-Marie Le Pen'i ja kogus valimiste teises ringis 82,2 protsenti häältest. Parlamendivalimistel ühendas RPR jõud Liberaalse Demokraatliku Parteiga (endised Sõltumatud Vabariiklased) ja koguti 357 mandaati, Sotsialistidel õnnestus saada vaid 140. Chiraci uue partei nimeks sai Ühendus Rahvaliidumise Eest (UMP). Rahvusrinne ei saanud ühtegi mandaati. (*Ibid*)

2012. aastal võitsid valimised Sotsialistid, UMP kaotas kolmandiku mandaatidest. Parlamenti pääses tagasi Rahvusrinne, mis sai kaks kohta. 2016. aastal asutatud partei En Marche (REM) tõusis liitlastega üllatuslikult aasta hiljem parlamendivalimiste võitjaks, saades parlamendis 350 kohta 577-st. Vabariiklased (endine UMP), koos oma liitlastega said 136, Sotsialistid ja Rahvusrinne 45 kohta. (Election Resources)

3.1. Prantsusmaa parteid

Gaullistid

Gaulliste iseloomustas algselt sotsiaalne konservatism, patriarhaalsus ja rahvuslikkus. Nende ajalugu ulatub Teise maailmasõja järgsele Prantsusmaale, kui Charles de Gaulle rajas 1947. aastal erakonna Prantsuse Rahva Ühendus (RPF). De Gaulle lootis esialgu võimule tulla parteipoliitikas osalemata. Ta arvas, et suudab võita teiste parteide ja valijate poolehoidu. 1951. aastal tegi RPF valimistel prima tulemuse. (Britannica)

1967. aastal ühinesid Demokraatlik Tööliste Ühendus ja RPF ning gaullistide uueks erakonnaks sai Ühendus Vabariigi eest. Üheksa aastat hiljem sai Jacques Chirac'i juhtimisel selle järglaseks Ühendus Vabariigi Kaitseks. (*Ibid*)

Tänapäeval on gaullistide järglaseks parementsentristlik Vabariiklaste partei.

Sotsialistid

Prantsusmaa Sotsialistlik Partei, mis kandis aastatel 1906-1969 lühendatud nime SFIO (Section Française de l'Internationale Ouvrière), juured peituvad Prantsuse revolutsioonis. Sotsiaaldemokraatliku ideoloogiaga parteist sai Prantsusmaa Viiendas vabariigis gaullistide kõrval teine suur erakond. (Britannica)

1960ndatel sotsialistide toetus vähenes, kuid kümme aastat hiljem võitis erakond poolehoidjaid töölisklassi ja haritlaskonna seas ning leidis toetust ka põllumeeste ja valgekraede hulgas. 1981. aastal valiti sotsialistide kandidaat François Mitterrand presidendiks.

1990ndatel sotsialistide toetus langes ja järgnesid kesised tulemused valimistel. 2012. aastal võitis sotsialistide kandidaat François Hollande valimised ja erakonna toetus oli taas kõrgele tõusnud. 2017. aasta parlamendivalimiste esimene voor tõi aga viimase 50 aasta kõige halvema tulemuse ja maanduti neljandal kohal. (Election Resources)

Rahvuslik Liit

1972. aastal asutatud Rahvusrinne (alates 2018. aasta juunist kannab nime Rahvuslik Liit) oli algselt natsionalistlik ja pooldas sisserände piiramist. Erakonda süüdistati ksenofoobias ja antisemitismis. Asutamisest kuni 2011. aastani juhtis parteid Jean-Marie Le Pen. (Britannica)

Rahvuslik Liit asus alguses Prantsuse poliitika äärealadel ja esindas prantsuse versiooni neofašistlikust liikumisest. Erakond saavutas edu 1986. aastal valimistel, mil võideti kümme protsenti häältest ja parlamendis 35 kohta 573st. (*Ibid*)

Jean-Marie Le Pen püüdis palju tähelepanu oma väljaütlemistega Holokausti eitamise eest, mille tõttu sai ta nii trahve kui pälvis kriitikat. 1990ndatel kasvas Rahvusrinde toetus 15 protsendini. 2002. aastal pääses Le Pen isegi presidendivalimiste teise ringi, kuid sai hävitavalt lüüa Jacques Chirac'ilt, kes kogus 82,2 protsenti häältest. Järgnevatel aastatel hakkas Rahvusrinde toetus kahanema ja 2011. aastal võttis parteis ohjad üle Jean-Marie tütar Marine Le Pen. (*Ibid*)

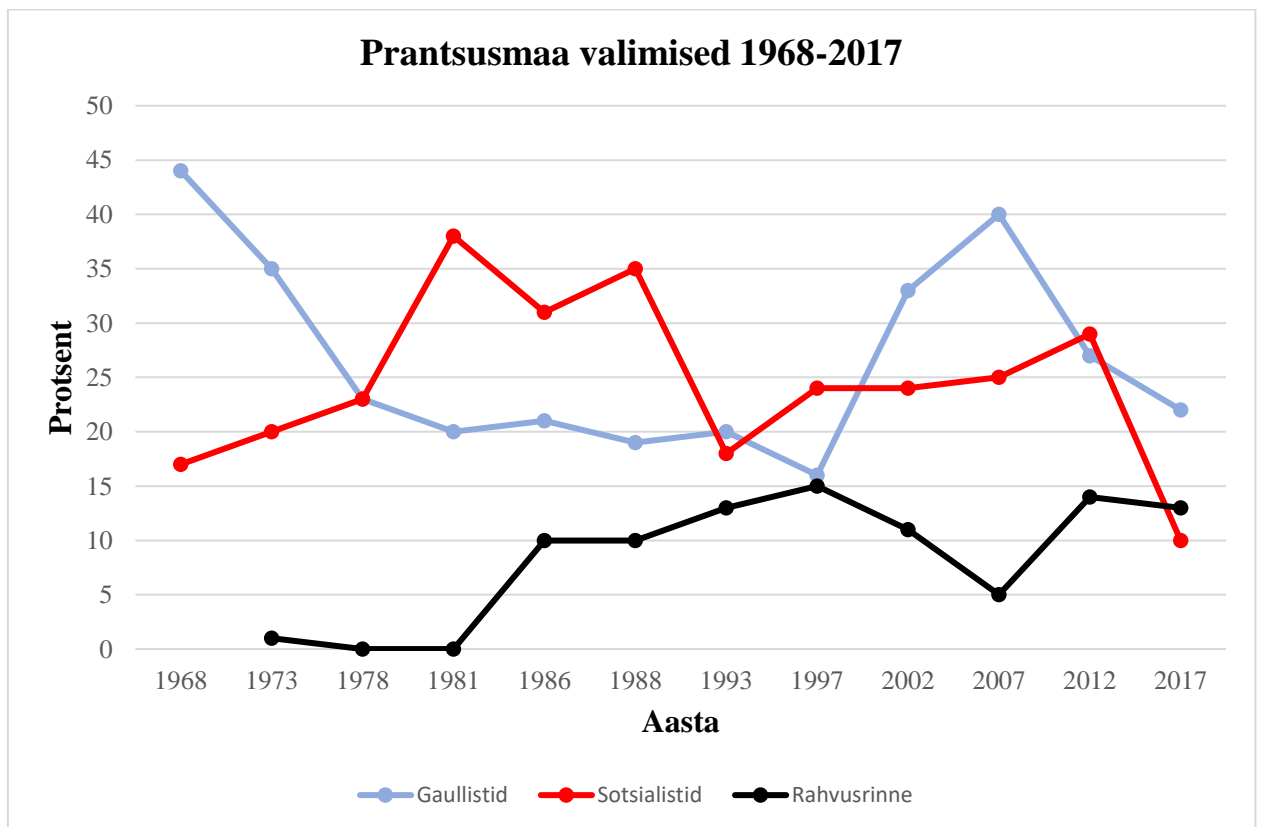
Marine Le Pen distantseeris end oma isa ja Rahvusliku Liidu äärmuslikest vaadetest, kuid nimetas sisserännet islamimaadest ohuks Prantsusmaale. 2012. aastal presidendivalimistel sai Le Pen esimeses voorus kolmanda koha ja kogus 18 protsenti häältest. Le Pen esitles Rahvusrinnet alternatiivina Prantsusmaa põhivoolu parteidele ja kui president François Hollande'i toetus langes, siis Rahvusrinde pooldajate hulk kasvas. (*Ibid*)

2017. aasta presidendivalimiste esimeses ringis sai Le Pen teise koha Emmanuel Macroni järel. Le Pen ja Macron pääsesid edasi teise ringi, kus Rahvusliku Liidu juht kaotas, kogudes 33,9 protsenti häälest. Parlamendivalimiste esimeses ringis kogus Rahvuslik Liit 13 protsenti häälest, kuid teise ringi järel said nad parlamenti vaid kaheksa kohta. (Election Resources)

La République En Marche!

2016. aastal rajas Prantsusmaa majandusminister Emmanuel Macron liikumise *En Marche*, mida asutaja ise nimetas demokraatlikuks revolutsiooniks poliitilise süsteemi vastu. Sama aasta augustis lahkus Macron ministritoolilt ja keskendus oma poliitilisele liikumisele, millest hiljem kasvas välja tsentristlik partei *La République En Marche!*. (Britannica)

Macroni toetus kasvas enne 2017. aasta presidendivalimisi ja temast sai Prantsusmaa riigipea. Vahetult pärast seda toimunud parlamendivalimistel võitis *En Marche* koos liitlastega Prantsuse parlamendis absoluutse enamuse. (Election Resources).

Joonis 2. Prantsusmaa valimistulemused.

Allikas: Electionresources.org

4. MAJANDUSKRIISIDE MÕJU

1930ndate ülemaailmne majanduskriis mõjutas oluliselt Euroopa poliitikamaastikku ja viis paljudes riikides demokraatliku korra kukutamiseni. Tekkinud autoritaarsetest režiimidest tõusis kõige olulisemaks Natsi-Saksamaa, mille teod viisid Teise maailmasõja puhkemiseni.

Klapsis (2014) leiab, et kuigi seosed majanduskriiside ja äärmuslaste populaarsuse kasvuga on olemas, siis ei saa seda ainsa põhjusena vaadelda. 2008 alanud majanduskriis tõstis töötute arvu ja langetas inimeste elustandardit. Sarnaselt Suurele depressioonile 1930ndatel põhjustas ka see majanduskriis poliitilise reaktsiooni. Äärmuslikud parteid hakkasid toetust koguma.

Klapsis (2014) argumenteerib, et paremäärmuslikud parteid nagu Prantsuse RN olid edukad ka enne majanduskriisi, mistõttu ei saa näha kriisi ainsa põhjusena. Samas lõi kriis sobiva keskkonna, mis võimaldas paremäärmuslastel rohkem esile kerkida. Paremäärmuslased kasutasid kriisi ära ja nende sõnumid tundusid valijatele ahvatlevamad.

Majanduskriisid muudavad inimesed vastuvõtlikumaks demagoogiale ja populismile. Kriisid mõjutavad ka poliitiliste arutelude raame ja võimaldavad paremäärmuslastel oma sõnumeid paremini rahvani viia. (Klapsis 2014)

Funke (2017) toob välja, et paremäärmuslikud parteid, mis olid enne 2008. aastat täiesti tundmatud või mida üldse ei eksisteerinudki, tõstsid pead pärast seda ja pääsesid paljudes riikides parlamentidesse. Ka Funke nimetab majanduskriisi üheks faktoriks mitmest, mis aitasid paremäärmuslastel tõusta. Teiste põhjustena toob ta välja globaliseerumise, ühiskondliku ebavõrdsuse ja 2015. aasta pagulaskriisi.

Funke, Schularick ja Trebesch (2018) kirjutasid, et majanduskriisi kõige valusam löök polnudki majanduslik, vaid hoopis poliitiline. Kõige valusam järelmõju oli paremäärmusluse tõus. Nende sõnul viivad majanduskriisid polariseerumiseni ja populismini, kuid seekordne populistide ülestõus on kestnud kauem kui varasemad.

5. PAREMÄÄRMUSLASTE TOETAJAD

Guibernau (2010) kirjutab oma analüüsis, et suur osa paremäärmuslaste toetajatest kuulub töölisklassi. Kasvanud on aga ka haritud keskklassi esindajate toetus nendele. Viimaseid ei kannusta mitte majanduslikud probleemid, vaid nad näevad immigratsiooni ohuna rahvuslikule identiteedile.

Flecker (2007) on toonud välja kolm faktorit, miks töölisel hääletavad paremäärmuslaste poolt:

1. Paremäärmuslaste toetajad tunnevad ebaõiglust, mis tuleneb ootustest tööle, ühiskondlikule staatusele või elustandardile. Frustratsioon võib tulla näiteks töö kaotamisest või tunnustuse puudumisest vmt. Inimesed tunnevad ebaõiglust kui võrdlevad oma olukorda nendega, kellel on suuremad sissetulekud või kes saavad sotsiaaltoetusi. Nad tunnevad sellisel juhul, et neid, kui rasket tööd rügavaid inimesi, on reedetud. Paremäärmuslaste sõnumid, mis eristavad „eliiti“ tavakodanikest, kõnetavad selliseid inimesi paremini.
2. Teine muster on, et paremäärmuslaste toetajad tunnevad end jõuetuna muutuv maailmas. Nad muretsuvad oma töökoha kaotamise või majandusliku seisu pärast. Samuti kuuluvad sellesse gruppi inimesed, kes meenutavad kuidas kõik oli parem „vanal heal ajal“. Need inimesed tunnevad, et nad saavad loota ainult endale. Nad kalduvad toetama paremäärmuslast, kes räägivad inimestest kui ohvritest.
3. Kolmandasse gruppi kuuluvad inimesed, kes on ametiredelil tõusnud. Nad usuvad indiviidi võimetusse ja näevad tööturgu põhimõtte „tugevam jääb ellu“ järgi.

Osa paremäärmuslaste toetusest valimistel moodustavad protestihääled. Protestihääle eesmärk on näidata rahulolematust poliitilise eliidi suhtes ja kuna seesama eliit vaatab põlgusega paremäärmuslike parteide peale, siis hääled nende erakondade poolt hirmutavad poliitilist eliiti. Hirmutamine ongi protestivalija peamine eesmärk. (Burg ja Fennema 2007)

Protestihääl koosneb kahest osast. Esimene on rahulolematuse võimul olevate parteide ja poliitikute (inimesed ei usalda poliitikut). Teine komponent on erakonna poliitilised vaated, mis ei mängi valija jaoks väga suurt rolli. Leidub neid, kes vaidlevad teisele faktorile vastu ja

ütlevad, et protestihääl võib olla rahulolematuse võimul olevate poliitikute suhtes ja ka maailmavaate kattumine paremäärmuslastega. Seda aga ei saa siiski protestihäälaks nimetada. Kui inimene on näiteks rahulolematu valitsuse immigratsioonipoliitikaga ja leiab, et see peaks karmim olema ning hääletab paremäärmuslaste poolt, siis see pole enam protestihääl, vaid antud valija vaated kattuvad paremäärmusliku parteiga. (*Ibid*)

Ja veel üks motiiv, miks inimesed toetavad paremäärmuslast on immigratsioonivastatus, mis kuulub paremäärmuslike parteide retoorikasse. Inimesed, kelle jaoks on immigratsiooniküsimus väga oluline ja leiavad, et kehtivad seadused või valitsuse pole piisavalt karmid, toetavad tõenäolisemalt paremäärmuslikke erakondi, sest nad esindavad antud valijate vaateid. Sama kehtib ka Euroopas euroskeptilisuse kohta.

6. PAREMÄÄRMUSLASED SAKSAMAAL

Ligi 20 aastat pärast Teist maailmasõda ehk 1945. aastal tekkis Saksamaa poliitmaastikule esimene paremäärmuslik partei. Saksamaa Rahvusdemokraatliku Partei (NPD) toetus Lääne-Saksamaal ja hiljem ühinenud Saksa riigis oli aga marginaalne ning valimistel ei ole nad suutnud kordagi pääseda parlamenti. Sakslaste suhtumine paremäärmuslastesse oli negatiivne Adolf Hitleri ja Teise maailmasõja mälestuste pärast. Seetõttu ei õnnestunud paremäärmuslastel aastakümneid poliitikamaastikul valijate toetust leida.

Muutus toimus aga vahetult pärast viimast majanduskriisi. 2013. aastal rajatud Alternatiiv Saksamaale (AfD) suutis enda taha koondada suurema toetajaskonna kui NPD-l kunagi oli olnud. Kohe pärast erakonna asutamist oli AfD toetus arvamusküsitluste kohaselt viie protsendi piirimail. Samal aastal toimunud parlamendivalimistel jäid nad aga napilt alla viieprotsendilise valimiskünnise kogudes 4,7 protsenti häältest. (Insa/Yougov, Bundeswahlleiter)

AfD püüdis valijaid, kes polnud traditsiooniliste parteidega rahul. Lees (2018) kirjutab, et AfD fookus oli esialgu euroskeptitsismil ja see kõnetas inimesi, sest äsja olid selja taga majanduskriisi kõige raskemad aastad ja Euroopa võlakriis, mille lahendamisel mängis suurt rolli just Saksamaa. Majanduskriisi mõju Saksamaale oli järsk, kuid lühiajaline. Kõige raskem aasta oli 2009, aga Saksamaa taastus kiirelt.

Kahe aasta jooksul pärast partei asutamist tõusis arvamusküsitluste kohaselt erakonna toetus paaril korral isegi kümne protsendi lähedale, kuid hakkas seejärel langema. Langus toimus kuni 2015. aasta suveni, mil partei reiting kukkus kolme protsendi peale. (Insa/Yougov)

Samal ajal jõudis haripunkti Euroopat tabanud pagulaskriis ja Saksamaa kantsler Angela Merkel oli valmis Saksamaale rohkem põgenikke vastu võtma. 2015. aastal saabus Saksamaale umbes miljon asüüliotsijat. Immigratsioonivastane AfD kasutas seda ära ja asus Merkeli otsust kritiseerima ning valitsusele vastanduma.

Merkeli avatud uste poliitika mõjus hästi tsentristlikele ja vasaktsentristlikele valijatele, kuid kantsleri ja CDU/CSU enda toetajate seas võeti seda palju jahedamate tunnetega vastu. AfD kasutas seda ära ja varasem kriitika eurosooni aadressil asendati immigratsioonivastasusega. AfD

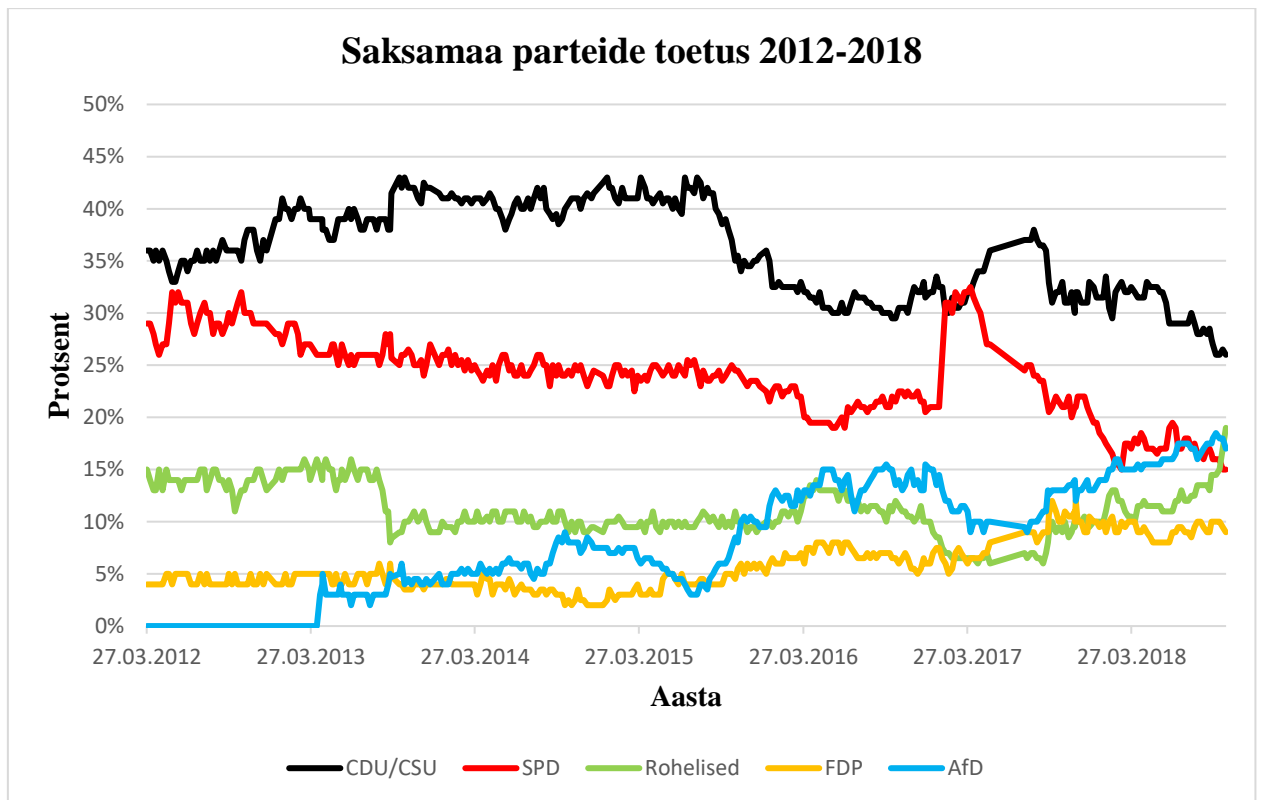
langus arvamusküsitluses pöördus tõusule ja 2016. aasta alguseks toetas erakonda 12 protsenti Saksamaa elanikest. (Lees 2018, Insa/Yougov)

Hoerner ja Hobolt (2017) analüüsisid AfD valijate käitumist ja töid välja, et erakonna edu peitub osaliselt ka inimestes, kes varem tundsid, et neil puudus esindaja poliitilisel maastikul. Selle tekkimisel AfD näol muutus tõenäolisemaks, et need inimesed läksid ka valima. Samas pole aga AfD valijad nii lojaalsed kui teiste erakondade omad. Viimane tuleneb sellest, et osa AfD-le antud häältest olid protestihääled valitsusparteide vastu. 2017. aasta valimistel kaotas CDU/CSU kõige rohkem häält AfD-le, mis oli valijate viis näidata rahulolematust pagulaskriisi osas. CDU/CSU koos koalitsioonipartner SPD-ga kaotasid paremäärmuslastele kokku ligi 1,5 miljonit häält (vt Joonis 4). (Infratest-dimap)

Pärast 2017. aasta valimisi jätkas AfD toetus tõusu ja arvamusküsitluste kohaselt jõudis see 18 protsendini, mis on umbes kuus protsenti enam kui nad valimistel võitsid. Samal ajal oli languses valitsuserakondade CDU/CSU ja SPD toetus, kuid mitte kõik nende toetajad ei läinud AfD poole üle. Üllatuslikult hakkas tõusma Roheliste reiting. AfD toetus on aga jäänud pidama 15 protsendi juurde. (Insa/Yougov)

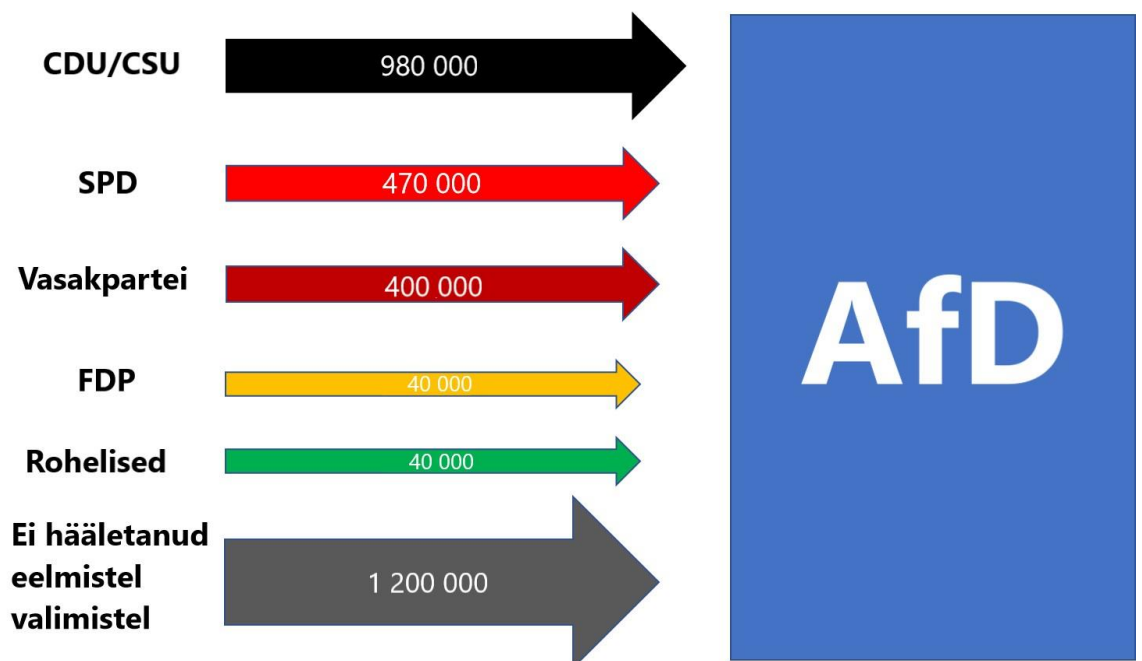
AfD sõltuvust protestihäältest iseloomustab kõige ilmekamalt nende toetuse trend enne 2015. aastat ja pärast seda (vt Joonis 3). Paremäärmuslased asusid kritiseerima kehtivat poliitilist korda, mis oli tekkinud majanduskriisi tulemusel. Ajaloolised trendid on näidanud, et paremäärmuslaste tõusule järgneb reeglina hiljem langus ja põhivoolu parteidel õnnestub oma positsioonid taastada ning sama oli näha ka 2015. aastal. Toetus, mille AfD oli suutnud endale võita vahetult pärast poliitikamaastikule tekkimist hakkas kaduma. Vahetult enne pagulaskriisi oli see nende lühikese ajaloo kõige madalamal tasemel.

Uue hingamise tõi AfD-le Euroopat tabanud pagulaskriis. AfD pöördus paremäärmuslastele iseloomuliku retoorika juurde kritiseerides valitsuse immigratsioonipoliitikat ja hirmutades elanikke ning uus kriis saatis valijad taas nende selja taha.

Joonis 3. Saksamaa parteide toetus arvamusküsitluste põhjal.

Allikas: INSA/YouGov

Joonis 4. Traditsiooniliste parteide valijad, kes hääletasid 2017. aastal AfD poolt.

Allikas: EUROPP/Infratest Dimap

7. PAREMÄÄRMUSLASED PRANTSUSMAAL

Erinevalt Saksa AfD tõusust, ei saa Rahvusliku Liidu (RN) kasvu Prantsusmaal selgitada ega seostada ühe kindla sündmuse või kriisiga. Pigem tuleb vaadelda Prantsusmaa poliitilist maastikku ja faktoreid, mis aitasid kaasa RNi esimestele edukatele aastatele. Ja seejärel RNi tagasitulekule pärast 2008. aastal alanud majanduskriisi.

RNi tõus Prantsusmaal 1970ndatel oli väga vaevaline ja partei toetajaskond oli marginaalne. 1980ndatel toimus muutus ja selles mängis põhirolli immigratsioon.

RN hakkas poolehoidjaid võitma väiksemates linnades, kus oldi häiritud immigrantide arvu suurenemisest. Samal ajal vastandas RN end parajasti võimul olnud Sotsialistidele. RN ründas Sotsialistide integratsiooni- ja mitmekultuurilisusepoliitikat. Parteid saatis esmakordselt edu 1983. aasta kohalikel valimistel piirkondades, kus tööpuudus oli suur ja immigrantid polnud assimileerunud. (Saint-Martin 2013)

Kohalike valimiste edu ja tähelepanu seljas ratsutas RN 1986. aasta parlamendivalimistele, kus kõikide üllatuseks õnnestus neil koguda kümme protsenti häältest ja 35 mandaati 573-st. Paljud valijad tundsid, et valitsus ei suuda lahendada sotsiaalseid probleeme nagu madalad pensionid ja islamiäärmuslased. (*Ibid*)

RNi heas tulemuses oli oma roll toonasel presidendil, François Mitterrandil, kes laiendas sisserändajate õigusi ja lõdvendas immigratsioonipoliitikat. Samuti muutis Mitterrand majoritaarse valimissüsteemi proportsionaalseks. Muudatus pöördi tagasi 1988. aastal ja RN erakond püüdis taas umbes kümnendiku valijate häältest, siis pärast teist ringi pääses parlamenti vaid üks Rahvusliku Liidu kandidaat. (IPU)

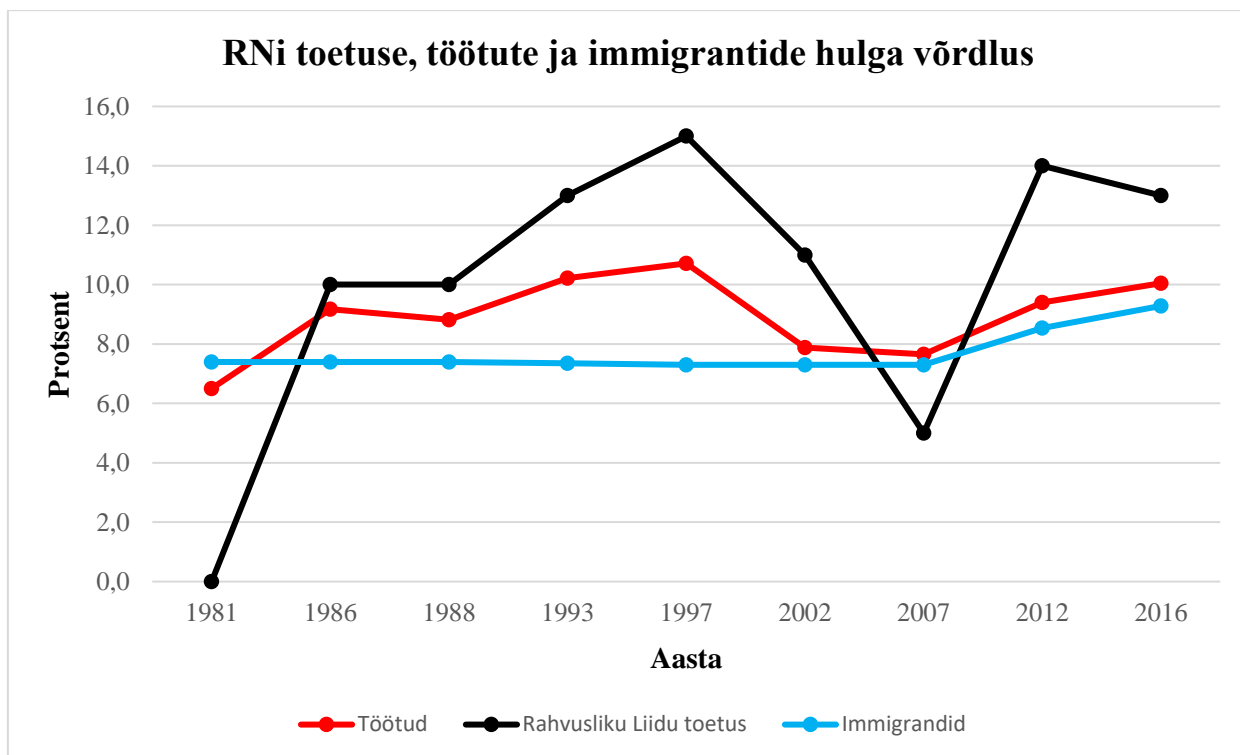
Rahvusliku Liidu toetus jäi kõrgele tasemele ja kasvas veelgi 1990ndatel. RNi toetusel ja töötute hulgal Prantsusmaal on olnud viimastel kümnenditel seos (vt Joonis 5). 1990ndate keskspaigas kasvas töötute hulk üle kümne protsendi ja sellega käsikäes liikus üles ka RNi reiting. 1997. aasta parlamendivalimistel tegi RN esimeses voorus seni parima tulemuse – koguti 15 protsenti häältest. Samal aastal jõudis töötute arv kümnendi kõrgeimale tasemele ja ulatus 10,7 protsendini. (OECD, IPU)

Järgnevatel aastatel langes tööpuudus mitu protsenti ja ühes sellega ka RNi toetus. Vahetult enne majanduskriisi ehk 2008. aasta alguses oli töötute hulk langenud seitsme protsendi peale, mis oli viimase 20 aasta kõige väiksem. 20 aasta madalaimale tasemele langes ka RNi toetus, kui 2007. aasta valimistel koguti vaid viis protsenti häältest. (*Ibid*)

Majanduskriisi järel ehk aastaks 2012 oli töötute hulk kasvanud üheksa protsendini ja jätkas kasvu ka järgmistel aastatel. RNi toetus pöördus majanduskriisi ajal tõusule ja 2012. aasta valimistel koguti 14 protsenti häältest. (*Ibid*)

Immigrantide arvu ja RNi toetuse vahel nii selget paralleeli tõmmata ei saa. 1970ndate keskpaigast 1990ndate lõpuni kasvas immigrantide arv aeglaselt, kuid RNi jaoks toimus tähelend. Immigrantide arv hakkas oluliselt kiiremini kasvama uue sajandi algusest, kuid RNi toetus pöördus samal ajal langusse ja see peatus alles majanduskriisiga. Selle põhjal võib väita, et Prantsusmaa majanduslikud näitajad mõjutavad RNi toetust. (Insee)

RNi toetuse kasvus pärast majanduskriisi algust on oma roll muidugi ka immigratsioonil, mis on Prantsusmaal endiselt väga aktuaalne teema. RNi juht Marine Le Pen kasutas ära 2015. aasta pagulaskriisi ja Prantsusmaal toimunud terrorirünnakuid, et kritiseerida immigratsiooni. 2017. aasta presidendivalimistel pääses Le Pen teise ringi, kuid sai 33,9 protsenti häältest ning kaotas valimised. Samas oli tulemus parem kui Le Peni isa puhul, kes 2002. aastal Jaques Chiracile kaotas ja kogus alla viiendiku häältest. (Prantsusmaa siseministerium)

Joonis 5. Rahvusliku Liidu toetuse, Prantsusmaa töötute ja immigrandide hulga võrdlus.

Allikas: Prantsusmaa siseministeerium, Inter-Parliamentary Union, OECD, Insee

8. AfD JA RAHVUSLIKU LIIDU VÕRDLUS

Saksa AfD ja Prantsuse Rahvuslik Liit on küll mõlemad paremäärmuslikud erakonnad, aga nende edu põhjused on olnud erinevad. Kui Rahvuslik Liit asutati juba 1970ndatel ja selle toetuse kasvu kannustas inimeste rahulolematuse immigratsioonipoliitikaga, siis AfD asutati mitu aastat pärast 2008. aasta majanduskriisi algust.

Berbair, Lewandowsky ja Siri (2014) uurimuse kohaselt ei suutu AfD nii äärmuslikult migrantidesse kui näiteks RN. AfD tolereerib sisserändajaid, kes tulevad tööle, aga on vastu migrantidele makstavatele sotsiaaltoetustele. Sarnaselt aga teistele paremäärmuslikele parteidele leiab ka AfD, et mõningad kultuurid ei sobi omavahel kokku.

RN väidab, et sisserändajad on koormaks riigi majandusele. Partei hinnangul võtavad nad ära kohalike töökohad ja on koormaks sotsiaalabisüsteemile. Töökohtade äravõtmise väide apelleerib töötutele ja seetõttu on ka seos Prantsusmaa töötute hulgal ja RNi toetusel. Seega RN seob immigratsiooniprobleemi majandusega ja see avaldab mõju nende toetusele. Kui majandusel läheb paremini, siis töötute arv väheneb ja antud retoorika ei püüa nii palju hääli. (Nielsen 2017)

Nii AfD kui RN on euroskeptilised parteid, kuid esimese parteiprogramm keskendub pigem majanduslikule poolele ja Saksamaa ning Euroopa Liidu vaheliste suhete reformimisele. RN väidab, et Euroopa Liit surub Prantsusmaa inimesi maha ja kontrollib riigi majandust. (*Ibid*)

Kui võrrelda mõlema partei tekkepõhjuseid, siis RNi puhul mängib rolli immigratsioon, AfD puhul majandus. RNi kriitika immigratsioonipoliitika osas oli see, mis tõi neile toetuse valijate seas. Seda toetust aitas vähemalt osaliselt hoida inimeste majanduslik olukord. Sisserändajate suhtes kriitilised inimesed annavad oma hääle RNile ja moodustavad nende põhitoetajaskonna. Inimeste majanduslik käekäik mõjutab nende toetust perioodidel, kus majandusel läheb hästi või halvasti. RNi toetuse langemine vahetult enne majanduskriisi kinnitab seda.

Majanduskriisi ajal hakkasid osad valijad uuesti RNi poole pöörduma, sest oldi pettunud põhivooluparteides. Kuigi RN toetus algselt migratsiooniküsimuste peale, siis oli 2008. aasta majanduskriis see, mis nad tuhat üles tõstis. Nende toetusele andis hoogu juurde 2015. aasta pagulaskriis.

AfD rajamisel toetuti majandusküsimustele ja sellega vastanduti valitsevatele parteidele. Tingituna sellest, et Saksamaa ainsal paremäärmuslikul parteil NPD-l oli enne majanduskriisi pea olematu toetus, siis on keeruline võrrelda kriisile eelnenud ja järgnenud olukorda. Samas AfD tekkimine ja selle toetuse kiire kasv lubavad väita, et majanduskriisi ajal inimestes tekkinud pettumus valitseva poliitilise võimu suhtes viis nad AfD juurde. Samuti mängivad rolli inimesed, kes varasemalt tundsid, et ükski partei ei esinda nende vaateid ja nad ei käinud üldse valimas enne AfD tekkimist.

Seega majanduskriis lõi Saksamaal esimest korda pärast Teist maailmasõda sobiva keskkonna eduka paremäärmusliku partei tekkimiseks. Samas püsib AfD olulisel määral protestihäältel. Nende toetuse langus 2015. aastal oleks võinud viia selle erakonna hääbumiseni kui poleks puhkenud pagulaskriisi. AfD häälestas end ümber ja hakkas inimeste hääli püüdma läbi migratsioonipoliitika kritiseerimise.

9. ENNE JA PÄRAST MAJANDUSKRIISI

2008. aastal alanud ülemaailmne majanduskriis avaldas selgelt mõju nii Saksamaa kui Prantsusmaa poliitikale. Traditsioonilised parteid, mis on aastakümneid poliitmaastikku domineerinud, kaotasid miljoneid valijaid kriisi järel. Märkimisväärse osa nende häältest võtsid endale just paremäärmuslikud parteid.

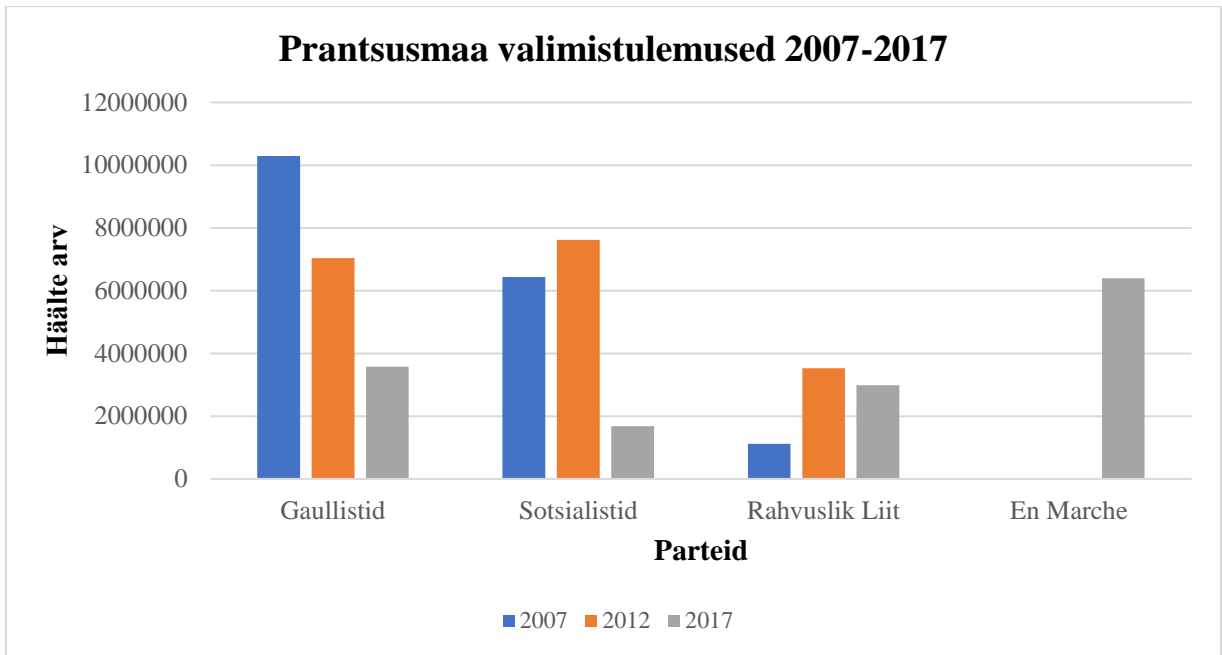
Prantsusmaa näitel saab muidugi ka öelda, et kindlasti kõik traditsiooniliste parteide valijad ei pöördunud paremäärmuslaste poole. En Marche'i edu 2017. aasta valimistel näitas, et põhivooluerakondade hääli saavad püüda ka teised parteid (vt Joonis 6). Viimase aasta jooksul Saksamaal toetust kasvatanud Rohelised kinnitavad seda samuti (vt Joonis 3).

Funke (2015) analüüsi kohaselt kasvab toetus paremäärmuslastele viie aasta jooksul pärast majanduskriisi keskmiselt kolmandiku võrra. Suurte kriiside puhul nagu Suur depressioon 1930ndatel või viimane globaalne majanduskriis on mõju toetusele veel suurem.

Kui analüüsida valimistulemusi Saksamaal enne ja pärast majanduskriisi, siis paremäärmuslastele antud hääled suurenesid kordades (vt Joonis 7). Kuna AfD alustas tegutsemist alles 2013, siis kriisieelsest olukorrast aimduse saamiseks võib vaadata Saksamaa Rahvusdemokraatliku Partei (NPD) tulemusi. 2005. aasta parlamendivalimistel kogus NPD ligi 750 000 häält. 2009 said nad 635 000 häält. AfD kogus 2013. aasta valimistel 2 miljonit häält ja 2017. aastal ligi 5,9 miljonit. NPD ja AfD ei ole muidugi erakondadena üks-ühele võrreldavad, aga kui vaadata laiemalt paremäärmuslust, siis mahuvad nad samadesse raamidesse.

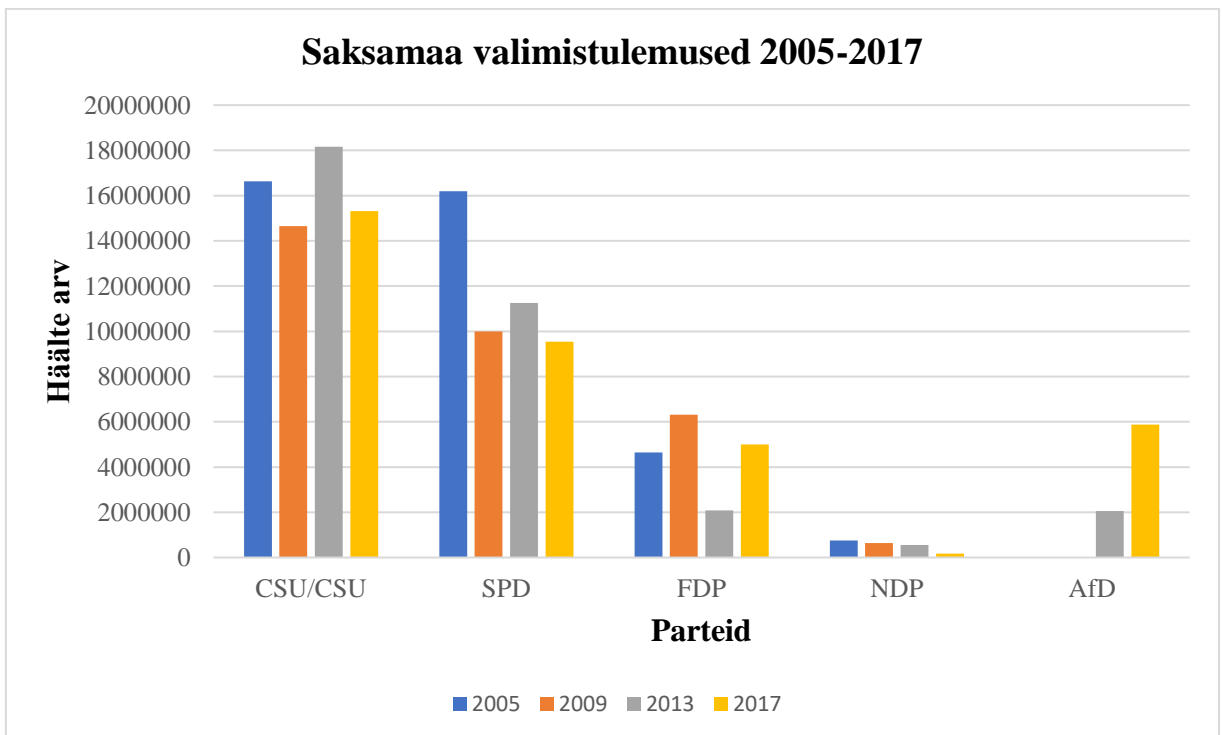
Prantsusmaa Rahvuslik Liit (RN) tegutses ammu enne majanduskriisi, mistõttu saab selle puhul paremini võrrelda majanduskriisi mõju. 2007. aastal toimunud valimistel kogus RN esimeses voorus 1,1 miljonit häält. 2012. aasta valimistel tegid nad kolm korda parema tulemuse ja kogusid 3,5 miljonit häält. 2017. aasta valimistel õnnestus parteil saada 3 miljonit häält.

Nii Saksamaal kui Prantsusmaal suurenes paremäärmuslaste häältesaak neli-viis aastat pärast kriisi algust kolm korda.

Joonis 6. Prantsusmaa valimistulemused enne ja pärast majanduskriisi.

Allikas: IPU

Joonis 7. Saksamaa valimistulemused enne ja pärast majanduskriisi.

Allikas: Bundeswahlleiter

KOKKUVÕTE

Saksamaal ja Prantsusmaal aastakümneid domineerinud parteid on pärast majanduskriisi kaotanud valimistel hääli. Esile on kerkinud paremäärmuslikud jõud, mis on poliitilisele eliidile vastandudes võitnud rahulolematute kodanike toetuse.

Käesoleva töö esimene uurimisküsimus oli, kuidas mõjutavad kriisid paremäärmuslike erakondade toetust. Kriisid tekitavad inimestes ebakindlust ja usaldus poliitilise eliidi vastu väheneb. Paremäärmuslased, kes vastandavad end võimul olevatele parteidele, võidavad toetajaid juurde. Samas ei jaga kõik paremäärmuslaste toetajad tingimata nende vaateid. Osad valijad annavad neile protestihääli selleks, et väljendada rahulolematust põhivoolu parteide vastu. Samas protestihääled kaovad kui kriis on möödas. Aga mõlemal puhul töötab paremäärmuslaste kasuks nende ideoloogia üks sammastest, mis on võimul oleva korraga vastandumine. Ja seetõttu tõstavad paremäärmuslased pead just kriiside ajal.

Teine uurimisküsimus oli, kas majanduskriis oli paremäärmusluse tõusu põhjus Prantsusmaal ja Saksamaal. Paremäärmuslaste tõusu vaadeldes on selgelt näha, et aastal 2008 alanud majanduskriis kasvatas nende erakondade toetust ja võimaldas neil võita kohti rahvusparlamentides. Majanduskriisid langetavad paljude inimeste elustandardit ja vähendavad usaldust nende parteide vastu, kes on parajasti võimul.

Kui vaadelda Prantsusmaal mitmekümneaastase ajalooa RNi trende valimistel, siis haakuvad need töötute arvu tõusu ja langusega. Seega kuigi RN võttis algusaastatel aktiivselt sõna immigratsiooniteemal, hakkas inimeste majanduslik käekäik nende toetust mõjutama. Kui majandus 2000ndate keskel õitses, kadusid RNi toetajad. Kriisi ja tööpuuduse kasvuga tulid nad tagasi.

Saksa AfD, mis on praguseks tegutsenud vaid üle viie aasta, on majanduskriisi poliitiline tagajärg. Paremäärmuslastele kohaselt vastandusid nad alguses valitsusele, mis tegeles Euroopa võlakriisi lahendamisega. Valitsuse poliitikaga rahulolematud inimesed, aga ka need, kes tundsid enne, et nende vaateid ei esindanud ükski partei poliitmaastikul, andsid oma hääle AfD-le. Aga kriisi

möödudes kaob ka inimeste trots valitsuse vastu ja AfD oleks võinud kiiresti pildilt kaduda, kui puhkenud poleks uut kriisi.

Kolmas uurimisküsimus oli, millist mõju avaldavad sisserändajad paremäärmuslike parteide toetusele. Paremäärmuslik ideoloogia toetub olulisel määral immigratsioonivastasusele. Seega, kui immigrantide hulk kasvab – piisab ka sellest kui inimestele ainult tundub, et sisserändajate arv kasvab või, et migrantid kujutavad järsku suuremat ohtu – tõuseb ka paremäärmuslike parteide populaarsus. Inimesed, kes peavad võimul olevate erakondade immigratsioonipoliitikat liiga leebeks, pöörduvad paremäärmuslike parteide poole, sest viimaste suhtumine sisserändajatesse on väga range.

Immigratsiooni mõju paremäärmuslikele parteidele kinnitab ka 2015. aasta pagulaskriis, mis aitas neil toetust kasvatada kõikjal Euroopas. Näiteks AfD, mis tõusis majanduskriisi tulemusel Saksamaa poliitikas, kaotas 2015ks aastaks märkimisväärse osa oma toetajaskonnast. Pagulaskriis mitmekordistas nende toetuse ja viis kaks aastat hiljem valimistel kolmanda koha võitmiseni.

Pagulaskriis aitas kaasa ka Rahvuslikul Liidul oma toetust kasvatada. RNi juht Marine le Pen pääses 2017. aastal Prantsusmaa presidendivalimiste teise vooru ja tegi parema tulemuse kui tema isa 15 aastat varem. Parlamendivalimistel hääletas iga kümnes prantslane RNi poolt. RN on alates 1970ndatest olnud kriitiline immigratsioonipoliitika osas, seega pagulaskriis oli nende jaoks suurepärane võimalus toetajaid juurde leida.

Praegusel hetkel võib vaid spekuloida, milline oleks Saksamaa ja Prantsusmaa poliitmaastik kui seda kriisi poleks olnud. Võimalik, et AfD ja RN oleks marginaliseerunud.

Ülemaailmse majanduskriisi ja paremäärmuslaste tõusu vahel on selge seos nii Prantsusmaal kui Saksamaal. Kuigi RN on Prantsusmaal juba aastakümneid tegutsenud, oli majanduskriis see, mis nad taas pildile tõi. Saksamaa puhul on majanduskriisi mõju paremäärmuslusele veel selgem, sest esimest korda pärast Teist maailmasõda pääses paremäärmuslik partei parlamenti.

VIIDATUD ALLIKAD

Raamatud:

Berlet, Chip; Lyons, Matthew N. (2018). *Right-Wing Populism in America: Too Close for Comfort*. New York: Guilford Publications

Heywood, Andrew (2015). *Key Concepts in Politics and International Relations*. New York: Palgrave

Weber, Hermann (1988). *Kommunistische Bewegung und realsozialistischer Staat. Beiträge zum deutschen und internationalen Kommunismus*. Köln: Bund-Verlag

Artiklid

Berbuir, Nicole; Lewandowsky, Marcel; Siri, Jasmin (2015). The AfD and its Sympathisers: Finally a Right-Wing Populist Movement in Germany? - *German Politics*, Nr 24(2), 154-178.

Flecker, Jörg (2007). Changing Working Life and the Appeal of the Extreme Right - *European Sociological Review*, Vol 24, Nr 2, 269–270.

Funke, Manuel; Schularick, Moritz; Trebesch, Christoph (2016). Going to extremes: Politics after financial crises, 1870–2014 - *European Economic Review*, Vol 88, 227-260.

Funke, Manuel; Trebesch, Christoph (2017). Financial Crises and the Populist Right - *ifo DICE Report*, Vol. 15, No 4, 6-9.

Lees, C. (2018). The ‘Alternative for Germany’: The rise of right-wing populism at the heart of Europe. *Politics*, 38(3), 295–310.

van der Brug, Wouter; Fennema, Meindert (2007) What causes people to vote for a radical right party? A review of recent work - *International Journal of Public Opinion Research*, Vol 19, Nr 4, 474–487.

Elektroonilised allikad

Brauer, Werner T. (2018) *Rechtsextreme und rechtspopulistische Parteien in Europa*.
Kättesaadav:
http://politikberatung.or.at/fileadmin/studien/rechtspopulismus/Rechte_Parteien_2018.pdf, (20. oktoober 2018)

- Christian Democratic Union*. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Christian-Democratic-Union-political-party-Germany> (24. september 2018)
- Die deutschen Parteien seit 1945*. Bundeszentrale für politische Bildung. Kättesaadav: <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42047/parteiensystem-seit-1945> (5. oktoober 2018)
- Emmanuel Macron*. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/biography/Emmanuel-Macron> (10. oktoober 2018)
- France - Political parties*. Encyclopedia of the Nations. Kättesaadav: <https://www.nationsencyclopedia.com/Europe/France-POLITICAL-PARTIES.html> (10. oktoober 2018)
- Free Democratic Party*. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Free-Democratic-Party-political-party-Germany> (24. september 2018)
- Funke, Manuel (2015) *How is politics affected by financial crises?* Kättesaadav: <https://www.weforum.org/agenda/2015/11/how-is-politics-affected-by-financial-crises/> , (24. oktoober 2018)
- Green Party of Germany*. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Green-Party-of-Germany> (24. september 2018)
- Guibernau, Montserrat (2010) *Migration and the rise of the radical right*. Kättesaadav: <http://www.policy-network.net/uploadedFiles/Publications/Publications/Migration%20and%20the%20rise%20of%20the%20far%20right.pdf> , (09. oktoober 2018)
- Historical Archive Of Parliamentary Election Results*. Inter-Parliamentary Union. Kättesaadav: http://archive.ipu.org/parline/reports/2113_arc.htm (5. oktoober 2018)
- Hoerner, Julian; Hobolt, Sara (2017) *The AfD succeeded in the German election by mobilising non-voters on the right*. Kättesaadav: <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/09/29/the-afd-succeeded-in-the-german-election-by-mobilising-non-voters-on-the-right> , (29. oktoober 2018)
- Klapisis, Antonis (2014) *Economic crisis and political extremism in Europe: from the 1930s to the present*. Kättesaadav: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1007/s12290-014-0315-5> , (26. oktoober 2018)
- Mudde, Cas (2015) *Populism in Europe: a primer*. Kättesaadav: <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/cas-mudde/populism-in-europe-primer> , (5. oktoober 2018)
- National Front*. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/National-Front-political-party-France> (10. oktoober 2018)
- OECD. (2016) *Unemployment Rate*. [Online] <https://www.oecd-ilibrary.org> (30. oktoober 2018)

Population étrangère et immigrée en France en 2015. Institut national de la statistique et des études économiques. Kättesaadav: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2381757#graphique-Tableau2> (1. november 2018)

Rally for the Republic. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Rally-for-the-Republic> (10. oktoober 2018)

Résultats des élections. Ministère de l'Intérieur. Kättesaadav: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats> (1. november 2018)

Social Democratic Party of Germany. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Social-Democratic-Party-of-Germany> (24. september 2018)

Socialist Party. Britannica. Kättesaadav: <https://www.britannica.com/topic/Socialist-Party-France> (10. oktoober 2018)

Weinthal, Benjamin (2013) *The Rise of Germany's Tea Party*. Kättesaadav: <https://www.fdd.org/analysis/2013/05/03/the-rise-of-germanys-tea-party/> (20. oktoober 2018)

Lõputöö

Nielsen, Malthe Schiøtt (2017). The framing of Euroscepticism in DF, AfD and FN:

Contemplating Euroscepticism in the European right-wing. (Magistritöö) Ålborgi

Ülikool, Ålborg.

SUMMARY

THE RISE OF FAR-RIGHT PARTIES IN GERMANY AND FRANCE

Toomas Randlo

In the past ten years far-right parties have emerged in many European countries. These parties have made their way into national parliaments and even governments. This trend has also become evident in relatively stable political systems of Germany and France. Parties that did not exist before the global financial crisis or had a low approval rating have sprung up.

Far-right parties started getting more attention during the 2015 refugee crisis when over a million people looking for asylum came to Europe. These parties in Europe started criticising migration policies and demanded stricter rules. This brought them a lot of supporters and made it seem as if the refugee crisis was the reason behind the rise of the far-right. However, the rise of these parties started even earlier.

In the 2017 German federal election Alternative for Germany (Alternative für Deutschland or AfD) became the first far-right party after the Second World War to make its way into the German parliament. AfD received 13% of the votes and finished third behind traditional major parties Christian Democratic Union of Germany/Christian Social Union in Bavaria and the Social Democratic Party of Germany. For AfD this meant 94 seats out of 355 in the parliament. They became the biggest opposition party.

In the 2017 French legislative election the far-right National Rally (Rassemblement national or RN) received 13% of the votes in the first round. Unlike Germany, that has proportional electoral system which means that the percentage of the electoral support for a political party equals roughly to the percentage of seats it will have in the parliament, France has a majoritarian electoral system. This means that French elections consist of two rounds which has made it difficult for the RN to win seats in the parliament. So, although the RN received 13% of the votes in the first round, then after the second round it only won 8 seats out of 577 in the parliament.

The first research question of this bachelor's thesis is how crises affect the support of far-right parties among electorate. The second research question is: was the global financial crisis the reason behind the rise of far-right parties in France and Germany? And the third research question is: how does immigration affect the approval ratings of far-right parties?

Research and statistics confirm that crises definitely have an impact on the approval ratings of far-right parties. How do they affect the support of far-right parties? Voters lose trust into the political elite during crises. Far-right parties usually use anti-elite rhetoric which brings them supporters. But not all people who vote for far-right parties share their views. Many voters express their discontent with the ruling parties by giving protest votes to those parties that criticise the government's policies. This helps to increase far-right parties' vote count in elections. However, protest voters do not stay behind far-right parties for a long time which means that once the crisis is over the approval ratings of these parties begin to fall.

The second research question was: was the global financial crisis the reason behind the rise of far-right parties in France and Germany? Election results before and after the 2008 financial crisis show a clear rise in the number of votes received by the far-right parties. People's standard of living decreased, they became discontent with the ruling parties and it paved the way for the rise of the far-right.

AfD was the political consequence of the financial crisis in Germany. It was established in 2013, its platform was Eurosceptic, and it criticised the way the German government handled the eurozone crisis. It received 4,7% of the votes in the 2013 German federal election. After that their support started to decrease and reached its lowest point in 2015, right before the refugee crisis.

The RN has been active in France for decades. It enjoyed a strong support during the 1980s and 1990s which was the result of its very strict stance on immigration. However, the percentage of immigrants among the French population did not really change during that time. RN's support started going down in the beginning of 2000s when ironically the number of immigrants in France started going up. But RN's ups and downs were however been in correlation with the level of unemployment. Unemployment started going down in the years before the financial crisis and so did the RN's support. RN's approval rating reached its lowest point in decades right before the crisis. After the beginning of the crisis it started going up again.

The third research question was: how does immigration affect the approval ratings of far-right parties? As mentioned earlier, RN's strict stance on immigration and the criticism of government's immigration policies is what brought them success in the 1980s. AfD's approval rating started

going up after German chancellor Angela Merkel allowed almost a million refugees to come to Germany in 2015. AfD's main rhetoric was not about the eurozone crisis anymore, it was replaced by an anti-immigration stance.

In addition to being anti-establishment, one of the pillars of the far-right ideology is anti-immigration. This means that when the number of immigrants increases or if people just think that the number of immigrants is going up or that they are becoming a bigger threat, then the approval ratings of far-right parties go up. This helped AfD and RN become even more popular than they were during and after the financial crisis.